

Malmö stad
Kommunstyrelsen

Datum

Yttrande

Adress

August Palms Plats 1

Diarienummer

STK-2024-1448

Till

Justitiedepartementet

Remiss Justitiedepartementet - Mottagandelagen - en ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (SOU 2024:68)

Ju2024/02070

Sammanfattning

Malmö stad välkomnar åtgärder för att effektivisera och påskynda asylprocessen, både ur ett individ- och samhällsperspektiv, men har även en del synpunkter på utredningens förslag. Malmö stad ser positivt på att ansvarsfördelningen mellan stat och kommun tydliggörs, men anser att den ersättningsmodell som föreslås för insatser som kommunen ska tillhandahålla inte ger full kostnadstäckning. Malmö stad anser att kostnaderna ska ersättas fullt ut, vilket inkluderar kostnader för även administration och personal. Detta är en förutsättning för att kommunerna ska kunna ta ansvaret, särskilt med anledning av de volymer som ett fåtal asylboenden kommer medföra för de aktuella kommunerna. Det är rimligt att kompetensen i kommunerna tas tillvara vid bedömningar av och genomförande av insatser. Malmö stad har även synpunkter kopplat till att rätten till hälso- och sjukvård inte behandlas i relation till rätten till insatser enligt socialtjänstlagen på grund av ålder, sjukdom eller funktionsnedsättning. Vidare ifrågasätter Malmö stad om utredningens förslag angående närvarokontroll och anmälningsplikt för barn över 16 år är förenligt med barnens bästa. Malmö stad avstyrker att asylsökande ska vara skyldiga att vistas inom ett begränsat geografiskt område, som enligt utredningen ska omfatta det län där asylboendet ligger.

Yttrande

Malmö stad ser positivt på flera förslag i utredningen, särskilt förtydligandet i gränsdragningen mellan stat och kommun. Malmö stad välkomnar att det klargörs att de som omfattas av mottagandelagen inte ska ha rätt till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Även förslaget att dagersättningen ska höjas och fastställas i förhållande till riksnormen för försörjningsstödet är positivt. Det kan tjäna som incitament för att asylsökande ska välja att bo på asylboende, trots att de fortfarande kan välja att bo i eget boende utan dagersättning. Malmö stad vill understryka

betydelsen av att boendena måste lokaliseras och utformas på ett sätt som gör att asylsökande vill bo där, att de kan känna trygghet och trivsel och har meningsfull sysselsättning. Det är särskilt viktigt att mottagandecenter utformas på ett barnanpassat sätt, så att familjer får ett eget utrymme, där barnen både kan leka, få ro till skolarbete och återhämtning. Detta är en förutsättning för att det regelverk som föreslås i utredningen ska få önskad effekt.

Malmö stad har synpunkter på en del av förslagen, vilka redovisas nedan.

5.2.5 Närvarokontrollen ska inte gälla barn under 16 år

Malmö stad ifrågasätter om utredningens förslag angående närvarokontroll och anmälningsplikt för barn över 16 år är förenligt med barnens bästa. Även äldre barn behöver en normal tillvaro med fokus på skolarbete och fritid. Därför framhåller Malmö stad att dessa skyldigheter för barn över 16 år inte får inskränka deras grundläggande rättigheter, inklusive rätten till utbildning och deltagande i fritidsaktiviteter.

8.1.3 Övergångsersättning

Utredningens förslag om övergångsersättning är i princip bra, frågan är dock om ersättningsnivån är tillräcklig för att säkerställa att grundläggande behov tillgodoses. Ersättningen skulle motsvara 231 kronor per dag, högst fem dagar i veckan vilket av utredningen bedöms som en rimlig nivå bland annat eftersom den ersättningen även ska täcka kostnad för hyra. Malmö stad instämmer inte i att den ersättningen är tillräcklig. Risken finns att vissa hushåll kommer att behöva ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen innan etableringsersättning och andra stöd kan utgå från Försäkringskassan. Det är särskilt viktigt att barns grundläggande behov blir tillgodosedda.

Samtidigt som övergångsersättningen införs föreslås att kommunernas ersättning för initiala kostnader för ekonomiskt bistånd ska upphöra. Denna ersättning ingår idag i en schablonersättning, knutet till prisbasbeloppet, som kommunerna får enligt förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar.

Schablonersättningen täcker även hyreskostnader för bostäder som kommunen håller tillgängliga för bosättning samt särskilda kostnader för kvotflyktingar. Det är otydligt i utredningen om det är hela eller en viss del av kommunernas ersättning som upphör vid införandet av övergångsersättningen. Det är av yttersta vikt att kommunerna även framöver får ersättning för dessa kostnader och att de inte försämras. Malmö stad avstyrker förslaget att kommunerna inte längre ska få ersättning för de kostnader som kan komma att uppstå för ekonomiskt bistånd initialt. Detta bör först följas upp, därefter kan justeringar göras.

8.5.1 Boende för asylsökande i extraordinära situationer

Malmö stad anser att det är rimligt att Migrationsverket ska kunna anvisa en kommun att ordna boende för asylsökande vid omfattande tillströmning. Den ersättning kommunerna får i sådana situationer måste fullt ut täcka de kostnader som uppstår.

9.2.5 Den kompetens som finns hos kommunerna bör tas tillvara

Malmö stad instämmer i bedömningen att det skulle vara en alltför omfattande förändring att Migrationsverket skulle ha ansvar för bedömningen och de sociala insatserna. Det är rimligt att kommunerna och inte Migrationsverket ska bedöma behov och besluta om insatser enligt socialtjänstlagen, då kommunerna har den nödvändiga kompetensen. Det är positivt att utredningen föreslår en tydligare ansvarsfördelning mellan staten och kommunerna, särskilt gällande socialnämndernas ansvar enligt socialtjänstlagen. Utredningens bedömning är att ingen ny lagreglering behövs när Mottagandelagen träder i kraft och ersätter lagen om mottagande av asylsökande (LMA). Malmö stad utgår från att detta kommer att vara nog för att tydliggöra ansvarsfördelningen.

Vad gäller handläggningen av behov hos asylsökande skriver utredaren att ”vissa omvårdnadsbehov, exempelvis hjälp med mat men även annan personlig omvårdnad, i vissa situationer kan tillgodoses av makar om dessa bor tillsammans”. Detta är ett förhållande som det inte tas hänsyn till i biståndshandläggningen, anhöriga förväntas inte ta ansvar för sina närståendes personliga omvårdnad. Finns ett behov som inte kan tillgodoses på annat sätt ska bistånd kunna beviljas. Malmö stad förutsätter att den typen av bedömning och bistånd också kommer ersättas av staten.

9.2.6 Ersättning till kommunerna för fler insatser enligt socialtjänstlagen

Enligt utredningen gäller allmänt avseende asylmottagandet att staten har ett ekonomiskt ansvar för detta och ersätter kommuner och regioner för kostnader som är relaterade till mottagande av asylsökande. Utredningen föreslår att ersättning ska utbetalas för faktiska kostnader för de insatser som kommunen är skyldiga att tillhandahålla, men det avser endast kostnader som har ett direkt samband med insatser till den asylsökande, kopplat till boende enligt socialtjänstlagen. Detta innebär att administrativa kostnader eller personalkostnader för handläggare och annan administrativ personal inte täcks. För kommunerna innebär detta att kostnadstäckningen inte är fullständig, särskilt med tanke på att det kommer bli en högre belastning i verksamheterna i de kommuner där boendena förläggs. Det är av största vikt att ansvars- och ersättningsmodellerna är tydliga.

Det som är förtydligt i utredningen är att ansvaret för stöd och hjälp i boendet blir kommunens ansvar genom socialtjänstlagen. Asylsökande kommer ha rätt till alla insatser enligt socialtjänstlagen utom ekonomiskt bistånd. Det är som alltid en

individuell behovsprövning av kommunen, och precis som utredningen beskriver kan detta möjligen påverkas av hur länge personen vistas i kommunen. När det gäller barn som far illa till exempel, så kommer kommunen ta emot anmälningar, och även om inte alla anmälningar leder till utredningar eller insatser, så är det kommunens ansvar att göra bedömningar och ge adekvata insatser. Malmö stad förutsätter att det görs en översyn angående ersättningsystemet och att kommunerna får ersättning för kostnader som uppkommer när ett asylboende lokaliseras i kommunen.

Även kostnader som uppstår i utbildningsväsendet behöver ersättas fullt ut, det gäller pedagogisk verksamhet, elevhälsa och lokaler inom skolans verksamheter. Elevgruppen asylsökande barn och unga är en elevgrupp med förhöjd sårbarhet och tidigare erfarenheter visar att behovet av högspecialiserade lärmiljöer kan vara relativt stort inom målgruppen.

Om utredningens förslag till ansvarsfördelning genomförs har Migrationsverket ansvaret för den asylsökande under hela asyltiden och ska därför även svara för alla de kostnader i form av insatser som utförs av kommuner. Malmö stad anser att kommunen ska få full kostnadstäckning för de kostnader som uppstår, det vill säga även för administrativa kostnader och personalkostnader. Detta är en förutsättning för att kunna ta ansvaret för insatser för asylsökande.

Malmö stad anser att ersättning för schablonkostnader är att föredra, då det underlättar och begränsar kostnader gällande administrationen. Då kommunerna måste få ersättning för sina egna kostnader måste schablonerna baseras på de reella genomsnittskostnaderna, som justeras årligen enligt ett index. Då asylboendena kommer vara lokaliserade i ett fåtal kommuner bör detta kunna genomföras, kommunerna har kostnadsunderlag för olika insatser. Då det bara ska finnas ett fåtal kommuner som har asylboenden bör det kunna fastställas schabloner baserade på kommunernas egentliga kostnader för mottagandet, relativt snabbt. Kostnadsdrivande ärenden måste det finnas en annan ersättningsmodell för, vilket bör utredas vidare.

10.2.6 Hälso- och sjukvård

Malmö stad anser att utredningen brister gällande att rätten till hälso- och sjukvård inte ställs i förhållande till rätten till insatser enligt socialtjänstlagen på grund av ålder, sjukdom eller funktionsnedsättning. Den målgrupp som normalt bedöms ha behov av stöd och hjälp i hemmet eller har behov av särskilt boende har också behov av hälso- och sjukvårdsinsatser. Rätten till hälso- och sjukvård för gruppen asylsökande är dock begränsad enligt lagstiftning till vård som inte kan anstå. Om en person har behov av hälso- och sjukvård men inte har rätt till det, kan behovet av socialtjänstinsatser öka, och därmed kan kostnaderna för socialnämnden också öka. Exempelvis kan ett förskrivet hjälpmedel minska eller eliminera behovet av socialtjänstinsatser i hemmet, och det är inte helt klart att detta ryms inom ramen för vård som inte kan anstå.

Att ta ansvar för insatser enligt socialtjänstlagen utan att kunna erbjuda hälso- och sjukvårdsinsatser kommer att innebära praktiska problem, speciellt på särskilt boende där socialtjänst och hälso- och sjukvård är nära integrerade med varandra. Malmö stad anser att detta behöver belysas mer, och tydliggöras i förhållande till ansvaret och gränssnittet mellan kommun och region.

15.4.3 Konsekvenser för barn i familj

Utredningen lyfter risken med att det nya systemet kan få negativa konsekvenser för barn utifrån deras rättigheter. Malmö stad vill betona vikten av att lagstiftaren tar hänsyn till både de direkta och indirekta konsekvenserna som utredningens förslag kan ha på barns utveckling, skolgång och hälsa, och att alla förslag som genomförs tar barnkonventionen i beaktande. Detsamma gäller den faktiska lokaliseringen och utformningen av asylboendena. Malmö stad förväntar sig också att förändringarna följs upp och justeras på ett adekvat vis, även detta med barns bästa i fokus.

15.4.6 Konsekvenser för kommuner och regioner

Malmö stad ser att det kommer bli en ökad belastning på de kommuner där boendena kommer lokaliseras. Det kan leda till en ojämn fördelning av belastningen på kommunal service, såsom skolor och vård och andra insatser. Det finns också risker med stora kollektiva boenden där många på grund av sin situation lider av psykisk ohälsa, detta ställer enormt höga krav på utformningen, och tillgång till stöd till exempel.

Eftersom särskilda boenden kommer att betraktas som asylboende i juridisk mening ställer sig Malmö stad undrande till om de personer som beviljas särskilt boende under sin asylprocess är tänkta att anvisas till kommuner för bosättning enligt samma principer som andra om de får uppehållstillstånd. Det skulle kunna uppstå en målkonflikt relaterat till dessa, och det är av vikt att det tas i beaktande i det fortsatta arbetet. Gruppen som har behov av särskilt boende är ofta sköra och multisjuka och att flytta, till ett annat boende i en annan kommun, är normalt sett inte det bästa för individen. Å andra sidan innebär en kommunanvisning till samma kommun som asylboendena ligger att ett mindre antal kommuner även på längre sikt får ett oproportionerligt stort ansvar för gruppen äldre och fysiskt funktionsnedsatta asylsökande till Sverige.

Malmö stad vill betona vikten av att Migrationsverket för dialog och samverkar med kommuner inför och under lokalisering av asylboenden för att goda förutsättningar ska kunna ges. Det är en omfattande förändring som ska genomföras, och det krävs samordning i tidigt skede, och med kommunens olika verksamheter.

